สรุปบทเรียนจากการพัฒนาความรู้ด้วยระบบ LDD e-Training ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๕
หลักสูตร การจัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำในเขตพัฒนาที่ดิน
รอบที่ ๑ ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๕

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

๑. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในการประเมินน้ำไหลบ่า และการชะล้างพังทลายประเภทต่างๆ การประเมินการสูญเสียดิน และการจัดชั้นอัตราการศสูญเสียดิน
๒. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจมาตรการการอนุรักษ์ดินและน้ำ ประกอบด้วย มาตรการวิธีกล และวิธีพืช ตลอดจนรูปแบบโครงสร้างมาตรฐานของระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ
๓. เพื่อให้มีความรู้และความเข้าใจการใช้ประโยชน์ของหญ้าแฝก เพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ

เนื้อหาของหลักสูตร ๔ ชุดวิชา คือ
๑. การวิเคราะห์สภาพพื้นที่และปัญหาในเขตพัฒนาที่ดิน
๒. มาตรการอนุรักษ์ดินและน้ำปละการใช้หญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ
๓. มาตรการจัดการดินที่มีปัญหาและการปรับปรุงบำรุงดิน
๔. การดำเนินงานจัดทำเขตพัฒนาที่ดินและสร้างเครือข่ายชุมชนแบบมีส่วนร่วม : พื้นที่กรณีศึกษา

๑. การวิเคราะห์สภาพพื้นที่และปัญหาในเขตพัฒนาที่ดิน

เนื่องจากประเทศไทย ได้ชื่อว่าเป็นประเทศเกษตรกรรม กระจายทั่วทุกภาคของประเทศ ดินและที่ดินจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญทางการเกษตร ซึ่งดินดังกล่าว มีสมบัติแตกต่างกันตามวัตถุต้นกำเนิดดิน สภาพพื้นที่ ความอุดมสมบูรณ์ของดิน การใช้ประโยชน์ที่ดิน และการบำรุงรักษาที่ดิน

ดังนั้น การวิเคราะห์สภาพพื้นที่และปัญหาในเขตพัฒนาที่ดิน การวางมาตรการและแนวทางการวาง แผนการใช้ที่ดิน จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นที่ทุกคนต้องเรียนรู้ และนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันของการใช้ประโยชน์ พื้นที่ดินทำการเกษตรกรรม เพื่อเป็นการช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรดินและที่ดิน ให้มีความอุดมสมบูรณ์ มีสภาพ เหมาะสมต่อการปลูกพืช และสามารถใช้ประโยชน์ได้

๒. มาตรการอนุรักษ์ดินและน้ำปละการใช้หญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ

ด้านอนุรักษ์ดินและน้ำ

- ป้องกันการชะล้างพังทลายของดินปลูกหญ้าแฝกบนคันนา
- เพื่อให้คันนาคงสภาพอยู่ได้นานแถว หญ้าแฝกช่วยกักเก็บตะกอนดิน
- ลดความแรงของน้ำที่ไหลบ่า ช่วยกักเก็บน้ำไว้ในดินและพื้นที่ตอนบน
- ลดการสูญเสียธาตุอาหารพืชจากพื้นที่

๓. มาตรการจัดการดินที่มีปัญหาและการปรับปรุงบำรุงดิน

- การอนุรักษ์ดิน หมายถึงการปฏิบัติต่อดินด้วยวิธีการใดๆ ก็ตามเพื่อจุดมุ่งหมายที่จะรักษาดินให้มีความสามารถในการให้ผลผลิตสูงสุดและได้นานที่สุดเป็นการใช้ดินอย่างถูกวิธี เพื่อให้ได้ผลผลิตสูงและ บำรุงรักษาให้ใช้ได้นานๆ โดยมิให้ดินเกิดการช้างพังทลายของดิน

- การอนุรักษ์น้ำ หมายถึง การป้องกันปัญหาที่พึงจะเกิดขึ้นกับน้ำ และการนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ สูงสุดในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การปลูกป่า การพัฒนาแหล่งน้ำ การใช้น้ำอย่าง ประหยัด

- การอนุรักษ์ดินและน้ำ หมายถึง การใช้ทรัพยากรดินและน้ำอย่างเหมาะสม ด้วยวิธีชาญฉลาด คุ้มค่า เกิดประโยชน์สูงสุด และมีความยั่งยืน การอนุรักษ์ดินและน้ำจะลดการชะล้างพังทลายของดิน โดยการเลือกใช้ “มาตรการอนุรักษ์ดินและน้ำ” ซึ่งเป็นแนวทางในการอนุรักษ์ดินและน้ำอย่างเหมาะสม เพื่อใช้ป้องกันและ รักษาดินไม่ให้ถูกชะล้างพังทลายทั้งบนพื้นที่ที่มีความลาดเทต่ำจนถึงพื้นที่ที่มีความลาดชันสูง เพื่อป้องกันดินไม่ให้หลุดออกโดยการตกกระทบของเม็ดฝนและลม เพื่อลดปริมาณน้ำไหลบ่าเพื่อควบคุมหรือชะลอความเร็ว ของน้ำไหลบ่า และเพิ่มอัตราการไหลซึมของน้ำลงในดิน

๔. การดำเนินงานจัดทำเขตพัฒนาที่ดินและสร้างเครือข่ายชุมชนแบบมีส่วนร่วม : พื้นที่กรณีศึกษา

เป็นการพิจารณาจากกระบวนการบริหารราชการ และการปฏิบัติราชการของส่วนราชการ เพื่อกระตุ้นการปรับระบบราชการสู่การบริหารราชการที่เปิดเผย โปร่งใส เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน และพัฒนาระบบการบริหารราชการเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน และเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน โดยมีขั้นตอนการดำเนินงาน ๕ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑

๑.๑ กรมฯ วิเคราะห์ภารกิจหลักหรือยุทธศาสตร์ที่สำคัญ และเหมาะสมในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม และนำผลการวิเคราะห์ไปกำหนดกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้เสียได้อย่างเหมาะสม

๑.๒ แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาผลการดำเนินงานเขตพัฒนาที่ดิน

ขั้นตอนที่ ๒

๒.๑ สพข. และ สพด. ดำเนินการจัดการประชุมหารือเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้อง และผู้มีส่วนได้เสีย

๒.๒ สพข. และ สพด. แต่งตั้งคณะทำงานเขตพัฒนาที่ดิน ประกอบด้วย รองผู้ว่าราชการจังหวัดหรือนายอำเภอ เป็นประธาน ปลัดอำเภอฝ่ายพัฒนาอำเภอ นายก อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หมอดิน ตำบล/หมู่บ้าน หน.สพด. เลขานุการ เพื่อจะได้ร่วมกันผลักดันการจัดทำเขตพัฒนาที่ดินลุ่มน้ำย่อย

๒.๓ คณะทำงานเขตพัฒนาที่ดิน มีการประชุมปรึกษาหารือ เพื่อกำหนดกิจกรรมที่จะดำเนินการในพื้นที่เขตพัฒนาที่ดินลุ่มน้ำย่อย ประกอบด้วย

๑) กิจกรรมที่สามารถดำเนินการให้แล้วเสร็จภายใน ๑ ปี เช่น การปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ การทำเกษตรอินทรีย์ เช่น การจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรใช้สาร อินทรีย์ทดแทนสารเคมีทางการเกษตร/เกษตรอินทรีย์ การสนับสนุนและส่งเสริมการใช้เมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสดและสารเร่งจุลินทรีย์ชนิดต่างๆ และสารปรับปรุงบำรุงดิน เป็นต้น การรณรงค์งดเผาฟางและตอซังพืช อบรมให้ความรู้ด้านการพัฒนาที่ดินกับพืชเศรษฐกิจชนิดต่างๆ จัดทำศูนย์เรียนรู้การพัฒนาที่ดินตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

๒) กิจกรรมพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่ต้องมีการวางแผนดำเนินการเป็น ระยะตามงบประมาณที่ได้รับ เช่น งานจัดทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ และงานพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ เป็นต้น จัดทำแผน ๑-๓ ปี

ขั้นตอนที่ ๓

๓.๑ กรมฯ จัดประชุมหารือ สพข. และ สพด. กำหนดเป้าหมาย ตัวชี้วัดวิธีการวัดผล และระบบการจัดเก็บข้อมูล การดำเนินงานการจัดทำเขตพัฒนาที่ดินลุ่มน้ำย่อย

๓.๒ สพข. และ สพด. กำหนดเป้าหมาย ตัวชี้วัดวิธีการวัดผล ระบบการจัดเก็บข้อมูล และระบบติดตามความก้าวหน้าการดำเนินงานการจัดทำเขตพัฒนาที่ดินลุ่มน้ำย่อย พร้อมทั้งรายงานเสนอกรมฯ

ขั้นตอนที่ ๔

๔.๑ สพข. และ สพด. ร่วมกับคณะกรรมการ/คณะทำงานที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันติดตามตรวจสอบและรายงานผลการดำเนินงานเขตพัฒนาที่ดินให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้ และเสนอต่อผู้บริหารของส่วนราชการอย่างสม่ำเสมอ

๔.๒ กรมฯ โดยคณะกรรมากรพิจารณาผลการดำเนินงานเขตพัฒนาที่ดินปี พ.ศ. ๒๕๕๐ ติดตามผลการดำเนินงานโดยคัดเลือกเขตพัฒนาที่ดินดีเด่นเสนอกรมฯ เพื่อรับรางวัลในวันสถาปนากรมฯ วันที่ ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๕๐ เพื่อเป็นขวัญกำลังใจให้กับเจ้าหน้าที่

ขั้นตอนที่ ๕

๕.๑ สพข. และ สพด. ที่ได้รับการคัดเลือกเป็นตัวแทนแต่ละภาค จัดทำรายงานสรุปผลการปฏิบัติงานจัดทำเขตพัฒนาที่ดินประจำปี ๒๕๕๐ เสนอผู้บริหาร พร้อมทั้งแจ้งผลการดำเนินงานให้กับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชน เพื่อรับทราบ

๕.๒ ศสท. เผยแพร่ผลการดำเนินงานเขตพัฒนาที่ดินลุ่มน้ำย่อยผ่านทาง web site เพื่อเผยแพร่ให้ประชาชน ผู้ที่เกี่ยวข้อง และผู้มีส่วนได้เสียรับทราบ

นายสุวิทย์ บุบผาคร
นายช่างสำรวจปฏิบัติงาน